

УДК 378:808
DOI 10.32999/ksu2413-1865/2019-88-18

РОЗВИТОК КУЛЬТУРИ ІНШОМОВНОГО СПІЛКУВАННЯ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ЕКОНОМІЧНОЇ СФЕРИ

Манжос Ельвіра Олександрівна,
кандидат педагогічних наук,
старший викладач кафедри української та іноземних мов
Вінницький національний аграрний університет
pv.vnau@ua.fm
orcid.org/0000-0003-0287-3107

У статті порушено проблему розвитку культури іншомовного спілкування майбутніх фахівців економічної сфери. Здійснено спробу довести, що високі вимоги до професійної підготовки фахівців сьогодні висувують перед вищою школою гідні завдання, серед яких пошук ефективних методик розвитку іншомовної мовленнєвої культури студентів економічних спеціальностей.

Останнім часом зовнішня політика України спрямована на поглиблення міжнародних економічних відносин із навколишнім світом, отже, актуалізуються проблеми професійного спілкування з іноземними партнерами та постає необхідність пошуку нових шляхів удосконалення навчання майбутніх фахівців у галузі економіки іноземної мови.

З'ясовано, що застосування викладачем мотиваційних чинників має стати основним для формування в майбутнього фахівця стійкого інтересу до оволодіння мовами.

Доведено, що поняття «мотивація» є складним феноменом у психології та педагогіці й охоплює мотиви, потреби, цілі, наміри, а також стає основним стрижнем, навколо якого конструюються основні якості професіонала. Формування мотивації можливе лише тоді, коли людині вдається пов'язати мету з особистісними цінностями.

В статті наголошується на потребі організувати навчання таким чином, щоби сформувати в студентів мотивацію до вивчення іноземних мов, щоби вони усвідомлювали необхідність володіння іноземними мовами для професійного й особистісного зростання. Застосування викладачем мотиваційних чинників може стати досить важливим для формування в майбутнього фахівця стійкого інтересу до оволодіння мовами.

Усвідомлення студентами можливості реального застосування здобутих знань сприятиме бажанню вчитися та вивчати мови. Крім того, варто розширювати іншомовний репертуар, ураховуючи регіональні потреби, адже саме знання декількох сучасних іноземних мов зумовлює кращі професійні можливості для працівників різних рівнів на підприємствах різних розмірів у різних сферах економіки, сприяє економічному зростанню та поліпшенню фінансового стану як підприємства, так і економіки країни.

Диверсифікація бізнес-середовища, економічна інтеграція, поширення транснаціональних корпорацій, вимагають від фахівців знати іноземну мову на ідеальному рівні для досягнення повного розуміння між суб'єктами господарювання. Розширення перспектив випускників вищих навчальних закладів зростає зі знанням будь-якої іноземної мови. Беручи до уваги той факт, що вивчення іноземних мов у немовних вищих навчальних закладах має певні особливості, а його орієнтація визначається низькою комунікативною компетентністю. Професіоналізм економіста визначається високим рівнем його ділових якостей, комунікативної компетентності та культури спілкування.

Тому головною метою освіти є оптимальна організація навчально-пізнавальної діяльності студентів на заняттях з іноземної мови з використанням сучасних засобів і методів навчання, гнучкого й індивідуалізованого підходу, різноманітних шляхів підвищення мотивації, що стане предметом подальших досліджень.

Ключові слова: *іншомовне спілкування, мотивація, мотиваційний чинник, іншомовна культура, мовленнєва культура майбутнього фахівця, спілкування.*

THE DEVELOPMENT OF FOREIGN LANGUAGE COMMUNICATIVE CULTURE OF FUTURE SPECIALISTS OF ECONOMIC SPHERE

Manzhos Elvira Oleksandrivna,
Candidate of Pedagogical Sciences,
Senior Lecturer at the Ukrainian and Foreign Languages Department
Vinnytsia National Agrarian University
pv.vnau@ua.fm
orcid.org/0000-0003-0287-3107

The article deals with the problem of the developing of foreign language communicative culture of future specialists of economic sphere. It has been proved that high demands for professional training of specialists put forward worthy tasks before high school, one of which is the search for effective methods of developing the foreign language communicative culture of future economic specialists.

Recently, Ukraine's foreign policy is aimed at deepening international economic relations with the surrounding world, therefore, the problems of professional communication with foreign partners are actualized and there is a need to find new ways to improve the training of future specialists in the field of foreign language economics. It has been found out that the teacher's use of motivational factors should become the basis for forming a steady interest in language study.

It is proved that the concept of "motivation" is a complex phenomenon in psychology and pedagogy and includes motives, needs, goals and intentions. This concept becomes the main pivot around which the main qualities of a professional are constructed. The formation of motivation is possible only when a person manages to link the goal with personal values.

The article emphasizes the need to organize training in such a way as to motivate students to learn foreign languages in order to be aware of the need to learn foreign languages for professional and personal growth. The application of motivational factors can become very important for the formation of a stable interest in the acquisition of languages by a future specialist. Awareness of students of the possibility of using of the acquired knowledge will contribute to the desire to study and learn languages. In addition, it is worth expanding foreign language repertoire, taking into account regional needs, because knowledge of several modern foreign languages leads to better professional opportunities for employees of different levels at enterprises of different sizes in different spheres of the economy, contributes to economic growth and improvement of the financial condition of both the enterprise and the economy of the country.

Diversification of the business environment, economic integration, the spread of transnational corporations, require professionals to know the foreign language at the perfect level to achieve a full understanding between business entities. The expansion of the prospects faced by graduates of higher educational institutions is increasing with the knowledge of any foreign language. Taking into account the fact that the study of foreign languages in non-language higher educational establishments has some peculiarities and its orientation is determined by low communicative competence. The professionalism of an economist is determined by the high level of his business qualities, communicative competence and communication culture.

Therefore, the main goal of education is the optimal organization of educational and cognitive activities of students in foreign language classes using modern means and teaching methods, a flexible and individualized approach and the use of various ways to increase motivation, which will be the subject of further research.

Key words: *foreign language communication, motivation, motivational factor, foreign language culture, communicative culture of the future specialist, communication.*

Постановка проблеми. Сьогодні досить активно відбувається інтеграція України у світовий простір, з'являються міжнародні зв'язки в галузях виробництва, культури і науки, що, безперечно, потребує ґрунтовної підготовки фахівців-економістів, що мають можливість вступати в ділові й міждержавні контакти.

Диверсифікація можливостей бізнес-середовища, економічна інтеграція, розповсюдження транснаціональних корпорацій вимагають від фахівців знання іноземної мови на досконалому рівні для досягнення повного взаєморозуміння між суб'єктами ділових відносин. Розширення перспектив,

які постають перед випускниками вищих навчальних закладів, зростає зі знанням будь-якої іноземної мови. Беручи до уваги той факт, що вивчення іноземних мов у немовних вишах має деякі особливості, його націленість визначається низькою комунікативною спрямованістю, ми стикаємося із проблемою низької комунікативної компетентності студентів.

Професіоналізм економіста визначається високим рівнем його ділових якостей, комунікативної компетентності та культури спілкування.

Останнім часом зовнішня політика України спрямована на поглиблення міжнарод-

них економічних відносин із навколишнім світом, отже, актуалізуються проблеми професійного спілкування з іноземними партнерами та постає необхідність пошуку нових шляхів удосконалення навчання майбутніх фахівців у галузі економіки іноземної мови.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми професійної підготовки таких фахівців висвітлені в працях П. Атутова, І. Бега, Н. Бібік, С. Гончаренка, А. Захлібного, І. Зязюна, Н. Ничкало, В. Сидоренка й інших науковців. Окремими аспектами професійного спілкування економістів опікувались учені В. Бобров, Р. Гришкова, В. Євтушевський, І. Каленюк, Ю. Каніщенко, Ю. Ніколенко. Вивчення наукових проблем формування мотивації в навально-виховному процесі досліджували Т. Дубовицька, Н. Токар, Н. Яковлева.

Постановка завдання. Мета статті – визначити особливості розвитку культури іншомовного спілкування фахівців-економістів та формування мотивації до вивчення іноземних мов у вищих навчальних закладах економічного спрямування.

Методи дослідження. У процесі дослідження проаналізовано методичну, педагогічну та дидактичну літературу за тематикою дослідження; застосовувалися методи порівняння й узагальнення, систематизації теоретичних і дослідних даних, педагогічне спостереження за навчальним процесом, прогностичний метод, що уможливив визначення позитивного досвіду формування мотиваційного елемента в процесі вивчення іноземних мов.

Виклад основного матеріалу дослідження. Професійна комунікативна діяльність майбутнього фахівця економічного профілю залежить від його світогляду, аксіологічної спрямованості особистості, професійних переконань і готовності діяти в певних ситуаціях, дотримуючись норм мовленнєвої етики, та є важливим елементом результативності професійної діяльності.

Мовленнєва етика – це правила мовленнєвої поведінки, що ґрунтуються на нормах моралі, національно-культурних традиціях, психології учасників спілкування. Порушення норм мовленнєвої етики суттєво ускладнює процес кооперативного спілкування (Бацевич, 2004:198–199).

Мовленнєвий етикет є системою вимог щодо використання мовно-виражальних засобів у мовленнєвій діяльності залежно від мети спілкування. Такі правила спілкування стереотипні; типові конструкції, які вживаються у повсякденних ситуаціях, що часто повторюються. Отже, набір типізованих частотних ситуацій спричиняє появу певного набору мовленнєвих засобів, якими послуговуються в таких ситуаціях (Бацевич, 2004: 199–201).

Комунікативна культура є однією з найважливіших складових частин професійної компетентності економіста. Зазвичай професійну компетентність характеризують як інтегральну характеристику ділових та особистісних якостей фахівця, що відображає відповідний рівень знань, умінь та навичок, який забезпечить виконання певного виду діяльності. А. Белкін визначає професійну компетентність як «сукупність професійних та особистісних якостей, що забезпечують ефективну реалізацію компетенцій, необхідних для здійснення професійної діяльності» (Белки, 1991: 56).

Компетентність вважають першоосновою професійності. Комплексність знань (уміння синтезувати матеріал, аналізувати ситуації спілкування, осмислювати суть явищ, обирати засоби взаємодії) посідає чільне місце в професійній компетентності. Професійна компетентність майбутнього економіста, крім його особистісних та ділових якостей, передбачає також уміння та навички, що забезпечують функціонування процесу спілкування (Зязюн, 1978).

Загальновідомим є той факт, що одним з основних завдань сучасних педагогів є формування в студентів стійкої мотивації до навчання, що допоможе їм стати кваліфікованими спеціалістами.

Поняття «мотивація» є складним феноменом у психології та педагогіці й охоплює мотиви, потреби, цілі, наміри, а також стає основним стрижнем, навколо якого конструються основні якості професіонала. Формування мотивації можливе лише тоді, коли людині вдається пов'язати мету з особистісними цінностями, і чим більше вони будуть пов'язані з результатом майбутньої діяльності, тим вищим буде рівень особистої мотивації (Яременко, 2014).

Мотивація в її широкому розумінні представлена двома основними видами: «інтегративна» (внутрішня) мотивація та «інструментальна» (зовнішня) мотивація. Різниця між двома видами мотивації полягає в тому, що внутрішня мотивація передбачає здійснення людиною дії в результаті усвідомлення її значущості для особистісного зростання та пов'язана з бажанням вивчити мову через високе позитивне особистісне ставлення до мови, народу, мова якого вивчається, культури. Натомість зовнішня мотивація є чинником, що виникає унаслідок дії зовнішніх обставин, необхідності дотримання вимог, вона пов'язана з бажанням того, хто навчається, вивчити мову для досягнення своєї мети, наприклад, для складання іспиту, кар'єрного зростання. Така мотивація здійснюється за допомогою впливу з боку викладача (сис-

тематичний контроль і регулярне оцінювання студентів, проведення консультацій, бесід) (Gardner, 1985).

Аналіз досліджень стосовно формування позитивної мотивації навчально-пізнавальної діяльності дозволив виділити такі умови, що впливають на формування позитивних мотивів навчально-пізнавальної діяльності студентів:

- 1) професіоналізм викладача (бажання й уміння навчити);
- 2) професійна спрямованість навчальної діяльності;
- 3) ставлення до студента як до компетентної особистості;
- 4) використання методів, що стимулюють навчально-пізнавальну діяльність;
- 5) сприяння самовизначенню студента, розвиток позитивних емоцій студента;
- 6) усвідомлення найближчих і кінцевих цілей навчання;
- 7) доступність змісту навчального матеріалу, запропонованого викладачем на занятті (Черняк, 2019).

Метою навчання іноземної мови має стати навчання такого виду мовленнєвої діяльності, «який забезпечує тому, хто вчиться, максимальне поповнення професійних знань, до якого найчастіше звертається фахівець у реальній професійній діяльності». Тому навчальний процес у ВНЗ економічного профілю мусить бути побудований на широкому використанні прийомів, способів і методів, які сприяють активізації навчально-пізнавальної діяльності студентів. Зокрема: розгляд конкретних ситуацій, управлінських прикладів, ділових ігор, розгрупування ролей, диспутів протидіючих груп, розбирання ділових паперів. У результаті молодий спеціаліст, що розпочинає виконання службових обов'язків, з першого ж дня добре знає предмет діяльності, сферу своїх професійних повноважень і завдань, цим самим зведе до мінімуму час на «входження» на посаду (Серова, 1998: 140).

Виділяють три рівні, на яких може формуватися мотивація в результаті безпосереднього впливу викладача на цей процес. Першим рівнем, або центральним ядром мотивації є те, що можна назвати «віднайти пристрасть». Саме пристрасть визначає основні цілі життя, визначає те, що найбільше турбує студента, й те, що змушує його діяти. Це означає, що йому потрібно віднайти спосіб поєднати вивчення англійської із реальними бажаннями в житті (Rost, 2019).

На другому рівні мотивації виникає потреба змінити дійсність студента. Зважаючи на той факт, що неналежна увага, неякісне викладання та брак можливостей могли стати на заваді ефективному оволодінню іншомовними компетенціями, викла-

дачеві потрібно знайти способи залучення всіх студентів до навчального процесу на занятті на основі індивідуалізованого підходу та якісної організації самостійної роботи студента за його межами. Допомогти студентові змінити реальність означає змусити його поглянути на вивчення іноземної мови під іншим кутом – цікавої пізнавальної навчальної діяльності, що не здається за межами досяжного (Gardner, 2000: 1–24).

Третій рівень мотивації передбачає інтегрування студента до всіх видів діяльності на занятті. Серед таких інтегруючих принципів виділяють такі:

- застосування індуктивних методів навчання, коли студенти мають можливість самостійно відкривати щось нове – граматичні моделі, нові лексичні одиниці, що допоможе зробити навчальну діяльність більш усвідомленою та довготривалою;
- організаційний момент, який базується на принципі доцільності, креативності та спонукання всіх до активної роботи впродовж заняття;

- обов'язкова участь усіх студентів, визначення завдань для індивідуального виконання та розподіл ролей у групових технологіях навчання;

- кожен вид навчальної діяльності повинен бути цікавим і практичним. Використання аудіовізуальних засобів (аудіозаписи, картинки, графіки, діаграми тощо), інтерактивних видів діяльності, щоби повернути та втримати увагу студентів;

- забезпечення зворотного зв'язку на всіх рівнях формування мовних компетенцій та їхнього прогресу (Черняк, 2019)

Як підсумок, цікавість до навчальної діяльності формується як через зміст навчального матеріалу, який відповідає комунікативним потребам студентів, так і через форми та прийоми роботи, які пропонуються в контексті реальної комунікації, відкривають перспективи для самореалізації студентів, які відчувають себе повноправними суб'єктами спілкування (Яременко, 2014).

Навчання студентів немовних спеціальностей іноземної мови у ЗВО економічного профілю передбачає комплексну реалізацію практичної, розвивальної, загальноосвітньої та виховної мети.

Практична мета навчання полягає в оволодінні студентами іноземною мовою як засобом комунікації в усній і письмовій формах у соціально-побутовій, соціально-культурній та професійній сферах; здобутті знань про будову іноземної мови, її систему, особливості функціонування певних мовних моделей та структур; виявленні подібностей і розбіжностей із рідною мовою. Розвивальна мета передбачає подальший розви-

ток іншомовної комунікативної компетенції студента, формування в нього нових умінь та навичок іншомовного спілкування, його слухової, зорової, оперативної і тривалої пам'яті, уваги, логічного мислення, вольових якостей, пов'язаних із досягненням успіху в навчальній діяльності. Загальноосвітня мета передбачає збагачення духовного світу студента, розширення його кругозору, здобуття знань про культуру й традиції країни, мова якої вивчається. Виховна мета передбачає виховання в студентів культури спілкування (Коннова, 2003).

Висновки з проведеного дослідження.

Отже, потрібно організувати навчання таким чином, щоби сформувати в студентів мотивацію до вивчення іноземних мов, щоби вони усвідомлювали необхідність володіння іноземними мовами для професійного й особистісного зростання. Застосування викладачем мотиваційних чинників може стати досить важливим для формування в майбутнього фахівця стійкого інтересу до оволодіння мовами. Тому основна мета освіти – оптимальна організація навчально-пізнавальної діяльності студентів на заняттях з іноземної мови з використанням сучасних засобів і методів навчання, із гнучким та індивідуалізованим підходом, використанням різноманітних шляхів підвищення мотивації, що стане предметом подальших досліджень

Усвідомлення студентами можливості реального застосування здобутих знань сприятиме бажанню вчитися та вивчати мови. Крім того, варто розширювати іншомовний репертуар, ураховуючи регіональні потреби, адже саме знання декількох сучасних іноземних мов зумовлює кращі професійні можливості для працівників різних рівнів на підприємствах різних розмірів у різних сферах економіки, сприяє економічному зростанню та поліпшенню фінансового стану як підприємства, так і економіки країни.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Gardner R. Correlation, causation, motivation and second language acquisition. *Canadian Psychology*. 2000. V. 41. P. 1–24.
2. Gardner R. Social psychology in second language learning: the role of attitudes and motivation. London : Edward Arnold Ltd., 1985. 355 p.
3. Rost M. Generating Student Motivation. *Series Editor of World View*. 2006. URL: <http://www.pearsonlongman.com/ae/worldview/motivation.pdf> (дата звернення: 20.01.2019).
4. Бацевич Ф. Основи комунікативної лінгвістики : підручник. Київ : Академія, 2004. 344 с.
5. Белкин А. Ситуация успеха. Как ее создать : книга для учителя. Москва : Просвещение, 1991. 176 с.

6. Коннова З. Развитие профессиональной иноязычной компетенции будущего специалиста при многоуровневом обучении в современном вузе : автореф. дис. ... докт. пед. наук: 13.00.08. Тула, 2003. 355 с.

7. Зязюн І. та ін. Педагогічна майстерність : підручник. Київ : Вища школа, 1997. 349 с.

8. Серова Т. Психологические и лингводидактические аспекты обучения профессионально-ориентированному чтению в вузе. Свердловск : Изд-во Урал. ун-та, 1988. 229 с.

9. Черняк Н. Формування мотивації студентів до навчання у ВНЗ. URL: <http://repo.uipa.edu.ua/jspui/bitstream.pdf> (дата звернення: 20.01.2019).

10. Яременко Л. Мотивація навчального процесу як педагогічна проблема. *Вища освіта України*. 2014. № 3 (54). С. 69–74.

REFERENCES:

1. Gardner, R., (2000). Korelyaciya, prychnynist, motyvaciya ta vyvchennya drugoyi movy [*Correlation, causation, motivation and second language acquisition*]. (Vols. 41), (pp. 1–24). Canada: "Canadian Psychology" [in English].
2. Gardner, R., (1985). *Socialna psychologiya u vyvchennia drugoyi movy: rol stavlennya ta motyvaciyi* [*Social psychology in second language learning: the role of attitudes and motivation*] (pp. 355). London : Edward Arnold Ltd [in English].
3. Rost, M., (2006). Generuvannya motyvaciyi studenta [Generating Student Motivation]. www.pearsonlongman.com/ae/worldview/motivation. Retrieved from <http://www.pearsonlongman.com/ae/worldview/motivation.pdf> [in English].
4. Batsevych, F., (2004). *Osnovy komunikatyvnoi lnhvistyky* [*Basics of communicative linguistics: pidruchnyk*]. Kyiv : Akademiia [in Ukrainian].
5. Belkyn, A., (1991). *Sytuatsiya uspekha. Kak ee sozdat* [*Success situation [How to create it: knyha dlia uchytelia]*]. Moskva : Prosveshchenye [in Russian].
6. Konnova, Z., (2003). Razvytye professyonalnoi ynoiazynnoi kompetensyy budushcheho spetsyalysta pry mnohourovnevom obuchenyy v sovremennom vuze [Development of professional foreign language competence of a future specialist with multi-level training in modern high school]. *Extended abstract of Doctor's thesis*. Tula [in Russian].
7. Ziaziun I., (1997). *Pedahohichna maisternist* [*Pedagogical skill*]. Kyiv : Vyshcha shkola [in Ukrainian].
8. Serova T., (1988). *Psykhologhycheskye y lnhvodydaktycheskye aspekty obuchenya professyonalno-oryentirovannomu chtenyiu v vuze* [*Psychological and linguodidactic aspects of training for professional-oriented reading in the university*]. Sverdlovsk : Yzd-vo Ural. un-ta [in Russian].
9. Cherniak N., (data zvernennia: 20.01.2019). Formuvannya motyvatsii studentiv do navchannia u VNZ [Formation of motivation of students for studying at universities]. repo.uipa.edu.ua/jspui/bitstream. Retrieved from <http://repo.uipa.edu.ua/jspui/bitstream.pdf> [in Ukrainian].
10. Iaremenko L., (2014). Motyvatsiia navchalnoho protsesu yak pedahohichna problema. [Motivation of the educational process as a pedagogical problem]. *Vyshcha osvita Ukrainy – Higher education of Ukraine*, 3 (54), 69–74 [in Ukrainian].